

**EEN ROUTEKAART
VOOR**

DEMOCRATISCHE TECHNOLOGIE

**VOOR DE
GEMEENSCHAPS- EN
BREDERE SOCIALE
ECONOMIE IN DE STAD**



waag  futurelab

De routekaart is tot stand gekomen in samenwerking met een multidisciplinaire groep uit het ecosysteem van de gemeenschaps- en bredere sociale economie. Het doel van het traject was om de digitale noden van het Amsterdamse ecosysteem in kaart te brengen, bestaande oplossingen te inventariseren en te verkennen hoe de ontwikkeling van democratische technologie kan worden versterkt. Onderzoek is uitgevoerd door:

Stichting Commons Network is een werkplaats voor de sociale en ecologische transitie. We onderzoeken nieuwe modellen voor economie en samenleving en we werken samen met partners aan het vormgeven van een zorgzame en rechtvaardige toekomst. We bieden inzichten, tools en modellen voor sociale bewegingen, kennisinstellingen, overheden en buurtgroepen.

Waag Futurelab. Technologie is niet neutraal. Waag versterkt kritische reflectie op technologie, ontwikkelt technologische en maatschappelijke ontwerpvaardigheden en stimuleert sociale innovatie. Waag werkt in een team van ontwerpers, kunstenaars en wetenschappers, dat publieke onderzoeksmethoden toepast op technologie en de samenleving. Daarmee stelt Waag zoveel mogelijk mensen in staat mee te ontwerpen aan een open, eerlijke en inclusieve toekomst.

Auteurs

Sophie Bloemen¹
Tessel van Leeuwen²
Wouter Tebbens³
Sander van der Waal⁴

1. Directeur van Commons Network
2. Conceptontwikkelaar en onderzoeker bij Waag Futurelab
3. Adviseur digitale commons en democratische tech, Commons Network
4. Onderzoeksdirecteur van Waag Futurelab

Vormgeving

Alba Garcia Tombas⁵

5. Commons Network

Amsterdam, Februari, 2026

Dit werk valt onder een Creative Commons-licentie. Naamsvermelding / Niet commercieel / Gelijk delen Int. 4.0

Onderzoek is uitgevoerd door **Commons Network** en **Waag Futurelab**.



De opdrachtgever voor het onderzoek:
Gemeente Amsterdam, Economische Zaken & Cultuur.



In samenwerking met **MeentCoop**.



0	Inleiding	<u>4</u>
1	De gemeenschapseconomie en haar partners	<u>6</u>
2	Het belang van democratische technologie	<u>9</u>
3	Best practices voor democratische tech	<u>14</u>
4	Vijf bouwstenen van en voor stad	<u>18</u>
4.1	Collectieve dienstverlening	<u>20</u>
4.2	Kennis en vaardigheden ontwikkelen	<u>21</u>
4.3	Ecosysteem ontwikkeling	<u>22</u>
4.4	Gedeelde basis infrastructuur	<u>23</u>
4.5	Financiering	<u>24</u>
5	Tijdslijn implementatie bouwstenen	<u>26</u>
6	Appendix I, Process en methodologie	<u>28</u>
7	Appendix II, Voorbeelden van tools	<u>29</u>

O

Inleiding

De Gemeente Amsterdam heeft het als een speerpunt van haar economisch beleid gemaakt om de lokale economie te willen versterken, waarbij lokale belangen voor de stad zwaarder moeten gaan wegen dan de belangen van economische actoren die buiten de stad liggen. Zoals benadrukt in de *Opgave-agenda Versterken Innovatie en Impact ecosystemen* en de agenda voor de Sociale Economie is er belang bij een transitie naar een meer sociale en ecologisch duurzame economie, die streeft naar positieve maatschappelijke impact voor de gemeenschap en bijdraagt aan een inclusieve stad¹. De gemeenschapseconomie, die lokaal geworteld en zelfsturend is maar ook waarde binnen de gemeenschap houdt, is een belangrijk onderdeel van een lokale economie waarbij maatschappelijke impact is geïntegreerd in alle facetten van de onderneming of organisatie.

Tegelijkertijd is de economie² steeds meer digitaal geworden en verschaffen digitale technologieën de infrastructuren voor onze economie. Voor de gemeenschapseconomie, zowel als voor de bredere lokale economie en impact economie, biedt digitalisering enorme kansen, maar is het tegelijkertijd ook nog een uitdaging. Adoptie van systemen gaat langzaam en de passende digitale technologieën schieten te kort.

1. Opgave Agenda Versterken Innovatie en Impact ecosystemen, p. 4 https://openresearch.amsterdam/nl/pdf/viewer?file=%2Fimage%2F2023%2F10%2F25%2Fopgaveagenda_versterken_innovatie_en_impact_ecosysteem.pdf

2. We definiëren de economie hier als 'sociaal domein waar de productie, distributie en consumptie van goederen en diensten plaatsvindt', en volgen hierin Samuelson, P. A. (1948). *Economics: An introductory analysis*. McGraw-Hill.

Geopolitieke spanningen maken duidelijke hoe kwetsbaar de afhankelijkheid van Big Tech ons heeft gemaakt. Digitale autonomie komt hiermee steeds hoger op de agenda. Binnen de EU heeft het streven naar een concurrerende economie geleid tot een vernieuwd digitaal industriebeleid. In het invloedrijke rapport *The Future of European Competitiveness* (september 2024) pleit Mario Draghi voor meer economische autonomie en een digitale koers die inzet op Europese samenwerking en een sterke, zelfvoorzienende industrie. Dit vraagt volgens het rapport om grootschalige investeringen van ongeveer 800 miljard euro. Het concept van een soevereine "Eurostack" – waarin Europese partijen zelf de controle hebben over de technologische keten – wordt sinds januari 2025 intensief besproken in Brussel.

De erkenning voor de noodzaak om Amsterdam digitaal onafhankelijk te maken leeft breed in de gemeenteraad van Amsterdam. In 2024 nam zij een belangrijke stap met het aannemen van een initiatiefvoorstel voor een digitaal onafhankelijke stad³.

3. <https://amsterdam.raadsinformatie.nl/document/13943325/1/09012f978106234b>

De strategie, gepresenteerd in maart 2025, richt zich vooral op de technologie en IT-tools die de gemeente zelf gebruikt. Dit is cruciaal, maar net zo belangrijk is de technologie die door de samenleving en ondernemingen wordt ingezet. De principes van de gemeenschapseconomie, zoals samenwerking, en gedeeld eigenaarschap, dragen van nature bij aan digitale autonomie en decentralisatie. Zo geven ze duidelijke handvatten voor de ontwikkeling en het gebruik van platformen en andere digitale tools die geworteld zijn in democratisch eigenaarschap en geoptimaliseerd zijn voor meervoudige waarde creatie. En geven daarmee duidelijke richtlijnen in hoe we afhankelijkheden van grote waarde-onttrekkende platformen verkleinen. Digitalisering biedt hiermee de kans om de principes van de gemeenschapseconomie toe te passen op de reguliere economie. Juist bij complexe vraagstukken die vragen om samenwerking en collectieve regie zoals de noodzaak voor digitale autonomie zijn bijvoorbeeld interoperabele open technologie, samenwerking en strategische data governance essentieel.

De overstap naar democratische technologie vraagt om een digitale infrastructuur die bewust wordt ontworpen en versterkt. Deze infrastructuur rust op een aantal voorwaarden die belangrijk zijn voor actoren uit de gemeenschapseconomie en de bredere lokale en impact economie. Hierbij zijn het vormen van een gezamenlijke technologie visie, toegankelijkheid, collectief eigenaarschap en beheer, het gebruik van open technologie en het vergroten van zichtbaarheid, belangrijk. Zo ontstaat er een digitale infrastructuur die daadwerkelijk bijdraagt aan het ondersteunen en versterken van actoren binnen én buiten de gemeenschapseconomie.

Met deze routekaart beogen we bij te dragen aan een **inclusieve economie**, open voor alle soorten ondernemers: bedrijven, maatschappelijk initiatief, en burgerinitiatieven, die allen baat hebben van democratische technologische infrastructuren en tools. De **gemeenschapseconomie** en bredere **lokale, sociale-, en impact-economie** worden sterker en profiteert van een digitale transitie in lijn met haar waarden. Democratische tech wordt breder geadopteerd, ook in de reguliere economie, wat deze ook weer deels transformeert. De bredere economie leert van de principes van de gemeenschapseconomie ten behoeve van een democratische en inclusieve economie en samenleving. De gemeenschapseconomie als voorloper⁴.

⁴ Voor dit onderzoek schreven we een uitgebreide deskstudie. <https://www.commonsnetwork.org/wp-content/uploads/2026/01/En-deskstudie-voor-democratische-technologie.pdf>

1

De gemeenschapseconomie en haar partners

De gemeenschapseconomie is een lokaal verankerde economie waarin waardecreatie ten goede komt aan de gemeenschap, vaak op stads-, plaats- of wijkniveau. Initiatieven binnen deze economie richten zich op maatschappelijke, sociale en ecologische impact, met gedeeld eigenaarschap en inclusieve besluitvorming als uitgangspunt. Winst en opbrengsten worden herinvesteed in de gemeenschap en de lange termijn staat centraal. Deze economie erkent waarde die niet (alleen)

in geld is uit te drukken. Denk aan betaalbare huisvesting, duurzame voedselvoorziening, informele zorg of het versterken van sociale netwerken. Deze manier van meervoudige waardecreatie geeft een invulling aan het overheidsstreven naar Brede Welvaart, waarbij economische vitaliteit wordt gecombineerd met welzijn, duurzaamheid, leef kwaliteit en inclusie. De gemeenschapseconomie sluit aan bij het Europese begrip '**social economy**' en vormt een brug naar de bredere impacteconomie.

1.1 Principes

De gemeenschapseconomie is herkenbaar aan de volgende vier principes:

Lokaal geworteld

Initiatieven zijn verankerd in buurten of wijken en vormen een actief onderdeel van de lokale gemeenschap.

Meervoudige waardecreatie voor de omgeving

Gemeenschappen krijgen meer regie over hun leefomgeving. Waarde wordt niet alleen in financiële termen uitgedrukt, maar ook in niet-materiele termen zoals welzijn, duurzaamheid en solidariteit. Opbrengsten worden geherinvesteed in de gemeenschap.

Gedeeld eigenaarschap

Eigendom en zeggenschap liggen bij de gemeenschap of betrokkenen zelf, wat zorgt voor meer gelijkwaardigheid en betrokkenheid.

Inclusieve besluitvorming

Besluitvorming is participatief, iedereen die geraakt wordt door een besluit, heeft in principe invloed op het proces.

1.2 In context

Volgens het Social Economy Action Plan van de Europese Commissie omvat de social economy organisaties die maatschappelijke of ecologische doelen centraal stellen⁵. Kenmerken zijn:

- > Participatief of democratisch bestuur;
- > Het primaat van maatschappelijke waarde boven winst;
- > Herinvestering van opbrengsten in het collectieve of publieke belang.

De gemeenschapseconomie deelt deze principes, maar legt extra nadruk op lokale verankering en gedeeld eigenaarschap.

Ook de **impacteconomie is een partner van de gemeenschapseconomie**. Beide streven naar meervoudige maatschappelijke waarde. Waar de impacteconomie ruimte biedt aan duurzaam ondernemerschap waar de nadruk ligt op het creëren van positieve sociale en milieu resultaten naast financiële winst, richt de gemeenschapseconomie zich sterker op collectieve modellen van eigenaarschap, zeggenschap en lokale betrokkenheid. Beide benaderingen zijn relevant en complementair binnen de transitie naar een inclusieve, duurzame economie waar meervoudige waarde creatie centraal staat. De gemeenschapseconomie voegt hieraan een expliciete democratische dimensie toe door te bouwen aan eigendom en zeggenschap voor gemeenschappen.

5. Social Economy Action Plan. (2024, 19 september). Employment, Social Affairs And Inclusion. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en>

De gemeente Amsterdam ondersteunt deze ontwikkelingen o.a. via de Opgave. impact ecosystemen, waar sociaal en impact ondernemerschap wordt gestimuleerd, o.a. door middel van kennisopbouw, ondersteuning publiek-civiele samenwerking. Vanuit dit programma wordt ook expliciet ingezet op 'Community'.

De Community Wealth Building-aanpak (CWB)⁶ zet o.a. gemeentelijke inkoopkracht, netwerkvorming en ondersteuning van coöperaties in om de lokale economie structureel te versterken. CWB faciliteert samenwerking tussen overheid en maatschappelijke initiatieven (zgn. publiek-civiele samenwerking) en draagt bij aan een meer democratische en duurzame economie en samenleving. Als economisch ontwikkelmodel voor meer lokaal eigenaarschap en de creatie van waarde en welzijn in de gemeenschap richt CWB zich expliciet op de gemeenschapseconomie als onderdeel van de bredere 'sociale economie'.

6. <https://openresearch.amsterdam/en/page/103207/community-wealth-building-in-amsterdam>

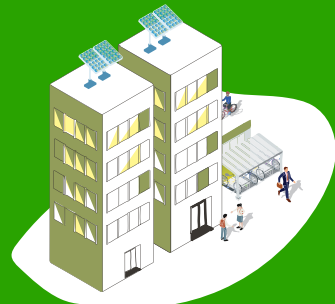
Hoe werkt de gemeenschaps- en sociale economie in de praktijk?

De sociale economie kenmerkt zich door het streven naar meervoudige waarde-creatie of brede welvaart. Niet groei van het BNP staat centraal, maar de manier waarop het economisch systeem kan voorzien in het welzijn van mensen. De gemeenschapseconomie heeft veel potentie voor lokale, meervoudige waarde creatie én voor

de democratisering van de economie, omdat zeggenschap en eigenaarschap breder gedragen wordt. Voorbeelden zijn buurtcoöperaties, wooncoöperaties, lokale ondernemingen die publieke taken uitvoeren, zoals groenbeheer of zorg, vanuit een collectief model.



Energiecoöperaties



Wooncoöperaties



Buurttuinen



Digitale platform coöperaties



Werknemerscoöperaties



Deelplatformen

Wat zijn sociale ondernemingen?

De bredere sociale economie bestaat uit sociale ondernemingen, coöperaties, stichtingen, verenigingen en mutualiteiten (collectieve verzekeringen). In Amsterdam zijn veel sociale ondernemingen actief en we lichten deze er daarom uit.

Wat zijn sociale ondernemingen?

Een sociale onderneming is een partij waarvan het hoofddoel is om een sociale impact te hebben in plaats van winst te maken voor de eigenaren of aandeelhouders. Ze opereert door goederen en diensten voor de markt aan te bieden op een ondernemende en innovatieve manier en gebruikt de winst voornamelijk om sociale doelstellingen te bereiken. Ze wordt op een open en verantwoordelijke manier bestuurd en betreft met name werknemers, consumenten en belanghebbenden die worden geraakt door haar commerciële activiteiten.

Sociale ondernemingen die deel zijn van de sociale economie herinvesteren hun winst ten behoeve van de maatschappelijke doelstelling, maken gebruik van een organisatievorm die deze doelstelling weerspiegelt en hanteren democratische en participatieve principes.

Sociale ondernemingen zijn heel divers, maar voornamelijk actief in drie gebieden:

1. **Arbeidsintegratie:** opleiding en integratie van mensen met een beperking en werklozen.
2. **Persoonlijke sociale diensten:** gezondheid, welzijn en medische zorg, beroepsopleiding, onderwijs, gezondheidsdiensten, kinderopvang, diensten voor ouderen, of hulp aan kansarmen.
3. **Lokale ontwikkeling** van achtergestelde en afgelegen gebieden, buurtontwikkelings-/rehabilitatieprogramma's in stedelijke gebieden, ontwikkelingshulp en ontwikkelingssamenwerking met derde landen.

Maar ook recycling, milieubescherming, sport, kunst, cultuur of historisch behoud, wetenschap, onderzoek en innovatie, consumentenbescherming en amateursport.

2

Het belang van democratische technologie

Amsterdam zet in op een innovatieve en duurzame stad met een inclusieve en sterke lokale economie. Tegelijkertijd ondergaat de stad een ongekennde digitale transformatie. Van de dagelijkse boodschappen tot het datingleven, van mobiliteit tot zorg, in elk domein van het leven loop je tegen de effecten van deze digitalisering aan. In bijna alle gevallen wordt deze transformatie nu door grote tech-bedrijven geleid. De zogeheten platformeconomie behelst zowel bezorgdiensten (Uber, Thuisbezorgd), e-commerce (Amazon) als taxi's (Uber, Bolt), onderwijstools (Google, Microsoft), AI tools (Open AI, Anthropic) en meer.

De Amsterdammer is vaak geen actieve deelgenoot van deze veranderingen, maar vooral consument. We komen er steeds meer achter dat de verdienmodellen vooral waarde onttrekken aan de buurt en de stad en leidt tot een machtsdynamiek waarbij het platformbedrijf eenzijdig waarde onttrekt aan hun gebruikers, en daarmee uit de buurt en de stad. Werknemers zoals bezorgers en verhuurders worden onderdeel van 'de gigeconomie' en het lukt noch de overheid noch vakbonden om deze preciaire werkenden adequaat te beschermen. Zo heeft de digitale transitie een enorme impact op arbeidsrechten en zelfbeschikking, maar ook buurten, gemeenschappen en de lokale economie.

Als we uitzoomen zien we dat Nederland, net als andere Europese landen, digitaal sterk afhankelijk is⁷ van een handvol grote tech bedrijven. Deze afhankelijkheid strekt zich uit tot cruciale sectoren zoals communicatie, zorg, onderwijs, media en zelfs de overheid. Door deze afhankelijkheid komt de digitale autonomie, en daarmee onze zelfbeschikking, onder druk te staan. Dit vormt een risico voor zowel onze economische als de democratische weerbaarheid, wat erg zichtbaar geworden is in het licht van toenemende cyberdreigingen en geopolitieke spanningen.

7. Precieze percentages zijn afhankelijk van de specifieke sector; overall wordt geschat dat 80% van digitale producten, diensten, infrastructuur en intellectueel eigendom in niet-EU handen is, zie het rapport van het Europees Parlement (juni 2025): https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-10-2025-0107_EN.html

2.1 Technologie in relatie tot de gemeenschapseconomie

Een groot deel van de digitale technologie waar ondernemers in hun activiteiten en onze economie in het algemeen van afhankelijk is, staat diametraal tegenover de gemeenschapseconomie en sociale economie. Des te meer vanwege de vaak extractieve en on-transparante verdienmodellen, gebaseerd op het grootschalig verzamelen, analyseren en vermarkten van gebruikersdata. Digitale producten en diensten worden grotendeels geleverd door bedrijven die niet lokaal geworteld zijn, maar centraal vanuit een hoofdkantoor buiten Europa worden aangestuurd, en besluitvorming top-down hebben georganiseerd zonder inspraak vanuit gemeenschappen. Ze zijn slechts gedreven door winstmaximalisatie, en niet door andere vormen van waardecreatie, winsten vloeien naar aandeelhouders en niet naar gebruikers of anderen die geraakt worden door de technologie.

Daartegenover staat democratische tech, ook wel naar verwezen als verantwoorde tech, waar hele andere verdien- en besluitvorming modellen centraal staan. Hier gaan we in dit document dieper op in. Eerst bespreken we hoe de principes en waarden van de gemeenschapseconomie vertalen naar technologie.

Zoals hierboven uiteengezet is de gemeenschapseconomie een economie waar de gemeenschap centraal staat, die waarde toevoegt aan de omgeving en *lokaal geworteld is, met het streven van gedeeld eigenaarschap en een zelfsturende, inclusieve besluitvorming.*

Voor het ontwerp van technologie betekent dit het gebruik van **interoperabele en decentrale systemen, een democratische praktijk en gezamenlijk duurzaam beheer**. Deze staat dus diametraal tegenover de principes van big tech:

Tabel 1

Dominante tech-platformen	Principes gemeenschapseconomie
Winstmaximalisatie	Meervoudige waardecreatie
Extractief	Toevoeging waarde lokale omgeving
Centraal geleid	Decentraal geleid, gezamenlijk beheerd
Privé-eigendom	Collectief eigendom

Het recente invloedrijke [Eurostack](#) rapport, de net gelanceerde [EDIC Digital Commons](#) en de nieuwe Open Internet Stack strategie van de Europese Commissie zitten op dit democratisch ontwerp van technologie en op digitale gemeenschapsgoederen (Digital

Commons), omdat dit onontbeerlijk blijkt voor het waarborgen van zowel onze zelfbeschikking als individuen en gemeenschappen, maar ook wat betreft onze Europese digitale soevereiniteit en concurrentie vermogen.

Waarden in de gemeenschaps- en bredere sociale economie

Waarden die belangrijk zijn in de gemeenschapseconomie en breder in de sociale economie worden idealiter ook vertolkt in de technologie die actoren gebruiken en toepassen. *Technologie is immers niet neutraal*. Uiteraard zijn niet alle waarden hetzelfde voor iedere organisatie maar de volgende kernwaarden vormen wel een rode lijn.

De kernwaarden die zijn vastgesteld door de stakeholders van de Europese Social Economy hebben duidelijke implicaties voor technologie⁸:

8. Code of Conduct Data Governance in the Social Economy. Europese Commissie, Waag Futurelab en Commons Network.

Democratie	vraag om een inclusieve en participatieve governance waarbij alle belanghebbenden—zeker ook gemarginaliseerde groepen—worden betrokken bij besluitvorming over technologie en databeheer.
Zelfbeschikking	is het recht van individuen en groepen om keuzes te maken over hun leven en ontwikkeling, zolang ze anderen geen schade berokkenen en vereist dat mensen inspraak hebben over bijvoorbeeld hoe hun data gedeeld worden.
Samenwerking	speelt een centrale rol: organisaties bundelen hun krachten om sterker te staan in een competitieve markt, zonder hun waarden of missie te verliezen. Kennis delen tussen organisaties is ook een van de coöperatieve principes (ref coöperatieve principes).
Inclusiviteit	betekent dat mensen die vaak uitgesloten worden actief betrokken worden, zoals personen met een beperking of uit gemarginaliseerde groepen. Toegankelijkheid van de technologische applicaties is essentieel voor inclusie. Ook moeten systematische vooroordelen van algoritmes ("algorithmic bias") worden erkend en aangepakt om werkelijke inclusiviteit te waarborgen.
Vertrouwen	een fundamentele, relationele waarde die de basis vormt voor dagelijkse interacties en samenwerking. Om vertrouwen te borgen is transparantie een vereiste, met gedeelde verantwoordelijkheden en inclusieve besluitvorming wat betreft tech adoptie en datadeling.
Verbondenheid en toereikendheid	draaien om het besef dat mensen onlosmakelijk verbonden zijn met elkaar en met de natuur, en dat de bronnen van de planeet eindig zijn. Dit betekent inzet op functionaliteiten die de gemeenschap en samenwerking faciliteren. Nu zijn deze vaak gefocust op efficiëntie en individuele productie. En ook de impact die dataopslag en de benodigde rekenkracht heeft op omgeving en klimaat maakt het belangrijk om zorgvuldig na te denken over de proportionaliteit van dataverzameling en AI-gebruik en te voorkomen dat er meer gegevens worden verzameld dan nodig is.

2.2 Onderzoek naar technologie in de Amsterdamse praktijk

In het onderzoek waar dit rapport uit voortkomt hebben we actoren en beleidsmakers in de gemeenschapseconomie en de bredere sociale en impact-economie geïnterviewd om te onderzoeken hoe zij aankijken tegen technologie en hun rol t.a.v. hun doelstellingen. Daarnaast hebben we beleidsmakers op dit gebied en op digitale innovatie in de gemeente Amsterdam geïnterviewd. Uit interviews en daaropvolgende workshops met initiatieven, ondernemers en beleidsmakers, keken we naar waar behoeften én kansen liggen.

De gemeenschapseconomie is vaak maar in beperkte mate gedigitaliseerd. Hoewel het gebrek aan digitale vaardigheden en volwassenheid een uitdaging vormt in bepaalde delen van de gemeenschapseconomie - net zoals breder bij het MKB – zien veel actoren binnen de gemeenschapseconomie het potentieel van digitalisering wel degelijk, maar benutten dit potentieel nog niet (volledig) om hun impact te vergroten en hun organisatie uit te breiden.

Daarnaast is het vaak digitalisering die gebaseerd is op de big tech-platformen en daarmee maar beperkt waarde dreigt te brengen voor een economie die juist om gemeenschap, gedeeld eigenaarschap en waarde gedreven ondernemen draait.

Initiatieven worstelen met de administratieve last en kosten van het onderhouden van op maat gemaakte systemen, zoals FoodSoft en Econobis, en hebben behoefte aan eenvoudigere back-office ondersteuning voor functies zoals ledenadministratie, gegevensopslag en communicatie.

Daarnaast moet er aandacht zijn voor functionaliteiten. Bestaande commerciële of open-source platformen (zoals voor autodelen) zijn vaak ontworpen vanuit het perspectief van individuele gebruikers en maken de gemeenschapscomponent niet zichtbaar. Als technologie vanuit een waarde perspectief wordt benaderd, kan het bijvoorbeeld beter sturen op 'relationaliteit' en 'gemeenschap'.

Uiteindelijk benadrukken de discussies de behoefte aan een samenhangende strategie en toegewijde ondersteuning om deze lokale groepen in staat te stellen over te stappen naar, of te ontwikkelen, digitale oplossingen die hun lokaal bestuur, data privacy en non-profit motieven behouden.

Hier ziet men ook een rol voor de gemeente om actief in te zetten op onafhankelijke en gemeenschapsgerichte digitale tools of de toegang daartoe te faciliteren, om de gemeenschapseconomie te ondersteunen en afhankelijkheid van big tech te voorkomen.

Wanneer de gemeenschapseconomie nog steeds afhankelijk is van big tech-bedrijven, die waarde onttrekken aan de lokale economie en zelfbeschikking en privacy ondermijnen, dan is echt eigenaarschap en zeggenschap een illusie. En daarmee ook de duurzame groei van de gemeenschap-en bredere sociale economie. De actoren uit de gemeenschap- en bredere sociale economie gaven aan dat de belangrijkste overwegingen met betrekking tot digitalisering gaan om ***kosten, aansluiting bij hun waarden, praktisch gebruik gemak, het gebrek aan gespecialiseerde IT-ondersteuning en privacy of veiligheid.***

Kosten

Een belangrijk punt van zorg is de financiële last van digitale hulpmiddelen, wat vaak de technologische keuzes dicteert. Of het nu gaat om dure commerciële software, of juist hoge kosten voor op maat gemaakte modellen die ook veel administratieve ondersteuning behoeven. Vaak komt het dan neer op het gebruiken van ‘gratis tools’.

Aansluiting Waarden en Onafhankelijkheid

Een centraal thema is de spanning tussen het gebruik van gemakkelijk beschikbare commerciële of “Big Tech” tools (zoals Google Docs of Microsoft) vanwege gebruiksgemak en de wens naar democratische, open-source en lokaal beheerde platformen die aansluiten bij hun waarden. Men is kritisch over het feit dat als diensten gratis worden aangeboden, ze ‘het product zijn’ door de exploitatie van data. Hoewel er een maatschappelijke verantwoordelijkheid wordt gevoeld om **alternatieven** te zoeken voor Amerikaanse big tech, is de overstap lastig, omdat men toch “gewoon je mensen [wil] bereiken” via de platforms die de doelgroep gebruikt, zoals Facebook.

Technologie biedt vele mogelijkheden voor het organiseren van “marktplaatsen” waar vraag en aanbod samenkomen, en voor het coördineren van activiteiten. Maar er is ook een inherente spanning aanwezig omdat technologie informele relaties, die erg belangrijk zijn in de gemeenschapseconomie, kan ‘transactionaliseren’.

Martijn de Waal, Lector Civic Interaction Design, HvA

Praktisch gebruik gemak

Complexiteit en gebruiksgemak: Tools moeten eenvoudig en laagdrempelig zijn. Er is ook angst voor migratie, het overstappen tussen systemen is extreem complex en tijdrovend, wat organisaties in een lock-in houdt. Ook zijn er ontbrekende functionaliteiten: systemen moeten voldoen aan specifieke behoeften van de coöperatieve organisatie.

“Nou, ik denk het moet gemakkelijk zijn. Het is gewoon gebruiksgemak. En voor Voedselpark geldt ook dat we heel weinig middelen hebben. Dus het moet weinig kosten of gratis zijn. Of op een of andere manier goed financieel haalbaar zijn voor ons. Dus ik kan me best voorstellen dat als er een soort next cloud infrastructuur is waar we kunnen inhaken of zo, of we kunnen dit als collectief van collectieven of zo inkopen of zoiets, dan ben ik eigenlijk zeker dat we meedoen met een next cloud ding. Of met een ander soort initiatief.”

Teije Terhorst, Voedselpark

Het gebrek aan gespecialiseerde IT-ondersteuning

Het gebrek aan gespecialiseerde, toegewijde IT-ondersteuning wordt als een grote zwakte ervaren: veel organisaties steunen op individuele, technische vrijwilligers. Het vertrek van zo’n persoon kan leiden tot een “emergency situation”, omdat er geen back-up of duidelijke overdracht is.

Behoefte aan Gedeelde Service

Er is een sterke wens om een gezamenlijke structuur op te zetten, zoals een “ICT club” of een “ICT-winkel”, om de support te centraliseren en te zorgen dat er iemand is die men kan bellen in geval van paniek.

Privacy of veiligheid

Het beheren van gevoelige persoonsgegevens en het waarborgen van privacy is een belangrijk aandachtspunt. Veel organisaties gebruiken onbetaalde Google Drive-accounts of Excel-sheets, die als onveilig worden ervaren. Een adresbestand op een Drive-document bijvoorbeeld, “*iedereen met een link kan erin*”, wat AVG-technisch niet veilig is.

Een belangrijke illustratie voor de tweeslachtigheid ten opzichte van technologie werd door deze geïnterviewde gegeven: ‘Tech maakt beweging toegankelijk, zichtbaar en houdt deze draaiende. Maar we hangen nog erg aan big tech, die eigenlijk het grootste gevaar zijn voor een beweging als de onze.’

Robin Pocornie, Verdedig Noord

Data-eigendom en beheer

Er bestaat een sterke wens om Amsterdamse data lokaal te houden zodat “*het jouw data is en niet de data van Eneco of Vattenfall*”. De naleving van privacybeleid of AVG-regels vaak onduidelijk of gebaseerd op de impliciete kennis van enkele individuen, die de kaders “*in hun hoofd*” hebben, maar nooit hebben opgeschreven,.

Vanuit beleidsmakers en experts kwamen enkelen punten ook helder naar voren.

De gemeenten willen innovatieve en impactvolle ecosystemen ondersteunen maar ook de gemeenschapseconomie. Dit houdt onder andere in het aanmoedigen van de bedrijvigheid van coöperatieën en sociale ondernemingen en hun impact op de stad en buurten. De digitale kant mist nog vaak binnen de gemeenschappen en sociale economie.

De sector moet **meer profiteren van de digitale transitie**. Er is daarom ook een rol voor de gemeente om digitale autonome en democratische initiatieven en collaboratieve ecosystemen te ondersteunen. Digitale autonomie is nu een belangrijk thema voor de overheid en democratische gemeenschapsgedreven tech biedt alternatieven aan dominante big tech tools.

Het stimuleren van **verbindingen en infrastructuur** tussen verschillende actoren, zoals techbedrijven, kennisinstellingen, incubators en maatschappelijke middenvelden is belangrijk en (bestaande) tech hubs zijn daar een belangrijke instrument voor.

Daarbij is een focus op schaalbaarheid en **geleidelijke transitie** belangrijk. Hierbij past een **stap-voor-stap** benadering om een breed maatschappelijk draagvlak te creëren en polarisatie te voorkomen.

Digit-able en Digiset

Amsterdamse organisaties dragen in Europese samenwerkingsverbanden bij aan de inclusiviteit van de digitale transitie in de sociale economie. Twee projecten onder het Europese COSME-programma lichten we hier uit:

Waag Futurelab en de Omslag versterken in **Digit-Able** de digitale capaciteiten en vaardigheden van sociale ondernemingen. Het project focust specifiek op organisaties die diensten verlenen of werk bieden aan mensen met een ondersteuningsbehoefte. Het project pakt de barrières aan die sociale ondernemingen tegen kunnen komen bij het gebruik van digitale tools en technologieën. In Amsterdam lanceerden Waag en De Omslag een digitaal innovatiehub met onder andere een lokaal trainingsprogramma, met als doel het gebruik van open, eerlijke en inclusieve technologieën te bevorderen en samenwerking te stimuleren in de ontwikkeling van digitale sociale innovaties.

DigiSET, met de Gemeente Amsterdam als een van de partners, heeft tot doel organisaties in de sociale economie, met name sociale MKB-bedrijven, te ondersteunen bij hun digitaliseringstraject. Het project helpt deze organisaties om hun sociale impact te vergroten en positieve maatschappelijke veranderingen te stimuleren door opleidingsprogramma's aan te bieden, toegang te geven tot financiële steun en kennisuitwisseling te stimuleren. Hierbij zijn AI, data en innovatieve bedrijfsmodellen de belangrijkste aandachtspunten.

2.3 Kernbehoeften voor technologie in Amsterdam

De interviews en daaropvolgende workshops met stakeholders (zien annex voor lijst) hebben geleid tot de definitie van de volgende kernbehoeften, die centraal staan om stappen te kunnen maken naar technologie waar het publieke belang in voorop staat:

Passende en inclusieve technologie	Technologie die de dagelijkse werkzaamheden ondersteunt, gemakkelijk toegankelijk en gebruiksvriendelijk is, en aansluit bij de waarden van de gemeenschap. Technologie moet aanpasbaar zijn aan lokale wensen, toekomstbestendig en betrouwbaar, zonder vooroordelen en niet-discriminerend.
Duidelijke en gedeelde technologievisie	Er is behoefte aan een heldere technologievisie: waar willen we als initiatief naartoe, waarom, en hoe blijven we onderweg verbonden met onze kernwaarden?
Zichtbaarheid	Er is behoefte aan samenwerking; door inzichtelijk te maken wie waar mee bezig is en waar behoeften liggen, wordt vertrouwen versterkt en kunnen netwerken ontstaan rondom gedeelde belangen en capaciteiten.
Strategie op datagebruik	Er is behoefte aan een duidelijke strategie voor datagebruik en governance, bijvoorbeeld welke modellen aansluiten bij de behoeften en waarden van de gemeenschapseconomie.
Open tech	Technologie en kennis moeten deelbaar zijn: open-source code, open standaarden en een open gemeenschap waar iedereen kan meewerken of aanpassingen kan doen.
Gedeeld eigenaarschap en beheer	De gemeenschap moet niet alleen gebruiker zijn, maar ook mede-eigenaar van de digitale infrastructuur. Technologie wordt niet opgelegd, maar gezamenlijk gekozen, ontwikkeld en beheerd.

3

Best practices voor democratische tech

De principes van de gemeenschapseconomie duidelijke handvatten voor de ontwikkeling en het gebruik van platformen en andere digitale tools die geworteld zijn in democratisch eigenaarschap en geoptimaliseerd zijn voor meervoudige waarde creatie. We noemen deze kortgezegd democratische tech, technologie die die publieke waarden en democratische praktijk versterkt.

Als onderdeel van het onderzoek hebben we een uitgebreide desk studie gedaan naar wat er al bestaat aan technologie die de principes van de gemeenschapseconomie in zich draagt.

Afbeelding 1. Public Stack publieke waarden aan de basis van technologie



Voor de ontwikkeling van technologie met het publieke belang voorop biedt het Public Stack-model van Waag Futurelab een richtinggevend kader: het stelt publieke waarden centraal in het ontwerp en beheer van alle lagen van digitale infrastructuur. Het definieert een **fundament** voor technologie-ontwerp wat het centraal stellen van deze waarden borgt. Het definieert hoe **ontwerpkeuzes** bepalen wie toegang krijgt, wie controle heeft en wie buitengesloten wordt. Het recente rapport van Rathenau bevestigt dat: Wie ontwerpt, bepaalt¹⁰. Dit is van toepassing op alle lagen van technologiestack. Van hardware en besturingssystemen tot applicaties en interfaces, elke laag moet transparant, open en democratisch georganiseerd zijn.

10. <https://www.rathenau.nl/nl/digitalisering/naar-een-nieuwe-verhouding-tot-technologiebedrijven/inclusief-online>

Uitgangspunten en aannames

Het doet ertoe met welke uitgangspunten en aannames technologie wordt ontworpen en gebouwd. Wanneer dat gebeurt vanuit het oogpunt van winstmaximalisatie, dan leidt dit tot heel andere technologie dan wanneer het versterken van een buurt centraal staat.

Technologie ten dienste van een lokaal gewortelde economie zal dus vanuit hele andere uitgangspunten ontwikkeld worden. Het waarborgen van mensenrechten en publieke waarden staat centraal in de democratische technologie.

3.1 Businessmodellen en governance

Om een veerkrachtig en rechtvaardig digitaal ecosysteem te bouwen, zouden de extractieve modellen plaats moeten maken voor duurzame, eerlijke verdienmodellen en collectieve normen en standaarden waar iedereen zich aan houdt.

In plaats van te vertrouwen op de ‘aandachtseconomie’, waar bedrijven verdienen aan de tijd die gebruikers besteden en verslaving in de hand werken, moeten nieuwe verdienmodellen zich richten op privacyvriendelijke en data-minimalistische methoden. Dit kan bijvoorbeeld via abonnementen, waarbij inkomsten niet afhankelijk zijn van advertenties, profilering of handel in gebruikersdata. Zo ontstaat een gezonder economisch model waarin gebruikers niet het product zijn.

Ook het organisatiemodel van digitale initiatieven verdient een andere aanpak. Coöperaties en het steward ownership model bieden hier een goed alternatief: eigenaarschap en stemrecht worden gescheiden van financiële belangen, waardoor de focus op de publieke missie blijft. Daarnaast kunnen software en protocollen ondergebracht worden in stichtingen, zodat verschillende bedrijven hierop kunnen voortbouwen zonder de gemeenschappelijke waarden te verliezen. Deze vernieuwende governance vormen zorgen voor duurzame, democratische besturing van digitale diensten en infrastructuren¹¹.

¹¹ <https://www.commonsnetwork.org/wp-content/uploads/2025/07/Routekaart-Op-naar-een-Soeverein-en-Weerbaar-Digitaal-Ecosysteem-1.pdf>

Digitale Gemeenschapsgoederen¹² (ook bekend als ‘Digital Commons’) zijn een goed voorbeeld van hoe de democratische technologie in de praktijk succesvol is. Digitale gemeenschapsgoederen zijn technologieën en platforms die samen worden ontwikkeld, beheerd en gedeeld. Ze vormen essentiële bouwstenen voor de digitale infrastructuur voor de gemeenschapseconomie. De eerste staatssecretaris van Digitale Zaken introduceerde in 2023 voor het eerst beleid in Nederland waarin de ontwikkeling hiervan als essentieel werd gezien voor de digitale samenleving, als uitwerking van haar Werkagenda Waardengedreven Digitaliseren¹³. Er zijn al veel succesvolle projecten die onderdeel vormen van de digitale gemeenschapsgoederen:

- > Breed toegepaste open source-projecten zoals het operating systeem Linux, de Apache webserver en de software van Wikimedia Foundation, die Wikipedia mogelijk maakt.
- > Wijdverbreide toepassing van Creative Commons-licenties die waarborgen hoe gemeenschappelijke digitale infrastructuur en kennis het publieke belang dient.
- > Opkomende voorbeelden zoals Nextcloud, Framasoft, Mastodon, PeerTube, Drivers Cooperative, Posmo en de European Open Science Cloud laten zien dat ze inzetbaar zijn in uiteenlopende domeinen, van data en cloud tot platforms en mobiliteit.

¹² <https://www.commonsnetwork.org/nl/project/digitale-gemeenschapsgoederen-uiteengezet/>

¹³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/07/07/kamerbrief-over-digitaal-gemeenschapsgoederen>

3.2 Concrete voorbeelden uit binnen- en buitenland

Digitale producten

Digitale tools zijn onmisbaar om te kunnen samenwerken, communiceren en besluiten te nemen. Voorbeeld zijn open source producten zoals **chatplatform Element (Matrix)**, videobelsoftware als **BigBlueButton** en **Jitsi** of forums zoals Discourse. Voor samen beslissen zijn er tools zoals **Loomio**, **Decidim** en **Consul**, die groepsprocessen democratisch ondersteunen. Daarnaast maken producten zoals **OpenCollective** en **LiberaPay** het mogelijk om inkomsten en uitgaven transparant te beheren. Deze tools zijn niet alleen technisch functioneel, maar sluiten ook aan op de kernwaarden van de gemeenschapseconomie: open, decentraal, transparant en in handen van gebruikers.

Digitale diensten

De meeste van de hierboven genoemde tools zijn niet alleen als software beschikbaar, maar ook als dienst af te nemen via coöperatieve, democratisch georganiseerde platforms. Voorbeelden zijn **Framasoft** (Frankrijk), **Disroot** (Nederland), **CommonsCloud** (Spanje) en **meet.coop** (internationaal). Deze dienstaanbieders bieden mail, cloudopslag, videodiensten en groepscommunicatie. Zonder winstoogmerk, met open technologie en in beheer van de gebruikersgemeenschap. Deze dienstverleners laten zien dat publieke digitale infrastructuur ook echt in publiek eigendom en beheer kan functioneren, ondersteund door betrokken gemeenschappen en donaties in plaats van investeerders en reclame.

Gedeelde basisinfrastructuur Onder de digitale producten en diensten ligt een laag van gedeelde infrastructuur, gebaseerd op open standaarden. Het **Matrix-protocol** maakt bijvoorbeeld decentrale realtime communicatie mogelijk tussen verschillende apps en servers. Het **Beckn-protocol** uit India biedt een publiek alternatief voor gesloten platformmodellen voor digitale interactie tussen aanbieders en gebruikers mogelijk te maken, zonder tussenkomst van commerciële techreuzen. Dit soort protocol vormen als het ware een 'publieke snelweg'.

Een uitgebreider overzicht van deze best practices zijn te vinden in de annex van dit document¹⁶.

16. Gebaseerd op uitgebreide desk-studie terug te vinden op meet.coop

Tabel 10

DEMOCRATISCHE TECHNOLOGIE EN GOVERNANCE^{14 15}

Stichting + Bedrijven	Open source Bedrijf + Bedrijven	Coöperatie	Steward Ownership
> Stichting ondersteunt bredere gemeenschap (licenties, fondsenwerving, marketing etc.) en werkt zonder winstoogmerk. > Gemeenschap bouwt en onderhoudt open source digitale bron. > Bedrijven kunnen optreden als mede-ontwikkelaars en dienstverleners. > Open licenties of open protocollen bepalen de gebruiksvoorwaarden van de bron	> Bedrijf werkt samen met bredere gemeenschap > Bedrijf en gemeenschap ontwikkelen samen open source digitale bron > Bedrijf + externe bedrijven treden op als dienstverleners > Open licenties bepalen voorwaarden > Extra borging van publieke waarden kan op verschillende manieren, zoals Steward Ownership	> Coöperatie bestaat uit leden met eigenaar > Economisch model van coöperatie ligt ten grondslag aan werking en gebruik van technologie > Het bestuur van de coöperatie doet de dagelijkse leiding > Winsten vloeien terug naar leden of andere projecten > Coöperatieleden betrokken bij belangrijke beslissingen over model en technologie	> Bestaat uit stewards die dicht bij de missie van het bedrijf staan. Ze hebben stemrecht dat niet kan worden verkocht. > Investeerders hebben geen of beperkte controle over de aandelenprijs van het bedrijf. > Winsten worden opnieuw geïnvesteerd of gedoneerd om de missie van het bedrijf te dienen.
Linux, Apache, Wikimedia, LibreOffice, Mastodon-	Nextcloud, Cryptpad, Big Blue Button	Salus.coop, Drivers Cooperative, Gemeinwerk, Meet.coop, Igalia	Alkemio, Radical Open Security, Crowdbuilding

14. Verschillende governance en organisatiemodellen voor technologiebedrijven. In bovenstaande modellen is óf het publieke belang gewaarborgd, en/of democratisch bestuur en gedeeld eigendom. Verdienmodellen voornamelijk gebaseerd open of gedeelde kennis en technologie.

15. Bloemen/Kimmel/Samadi/Goense (2025): Op naar een Soeverein Weerbaar Digitaal Ecosysteem. Commons Network. <https://www.commonsnetwork.org/wp-content/uploads/2025/07/Routekaart-Op-naar-een-Soeverein-en-Weerbaar-Digitaal-Ecosysteem-1.pdf>

3.3 Knelpunten huidige situatie

Hoewel er dus behoorlijk wat aanbod is en het bewustzijn flink aan het groeien is, is het nog niet genoeg, bestaat er weinig ondersteuning op maat en wordt er overheidshalve ook nog weinig aan gedaan. Daarmee is de markt voor niet-big tech alternatieven nog relatief klein en vaak niet intuïtief genoeg voor de gemiddelde gebruiker, en de benodigde ondersteuning is schaars. Toegankelijkheid is belangrijk om los te komen uit het lock-in effect en (samen) de overstap te maken. Uitdagingen zijn onder andere: beperkte digitale vaardigheden of onvoldoende financiering om digitalisering te ondersteunen. De sector kan meer profiteren van de digitale transitie en heeft behoefte aan een digitale infrastructuur die in lijn is met haar missie. Het snelle tempo van technologische ontwikkelingen, met name op het gebied van AI, is een uitdaging voor MKB's en coöperatieve organisaties, die de capaciteit van grotere bedrijven missen om op de hoogte te blijven en nieuwe technologieën verantwoord te implementeren.

- > Initiatieven en ondernemingen lopen tegen digitale problemen aan door onder andere: Een gebrek aan doordacht ontwerp en duidelijk eigenaarschap van digitale infrastructuur.
- > Geen eigen beheer, waardoor aanpassingen traag en kostbaar zijn.
- > Afhankelijkheid van gratis tools met beperkingen, zoals verkorte online sessies en onveilige links naar organisatie documenten.
- > Onduidelijk of onvoldoende toegangsbeheer en beperkte digitale veiligheid.
- > Te weinig financiële middelen voor structurele oplossingen.
- > Gebrek aan technische kennis, vooral rond open-source toepassingen.
- > Tijdrovend beheer en onderhoud van systemen.
- > Het niet benutten van alle functionaliteiten van (betaalde) tools omdat deze niet aansluiten bij de behoeften.
- > Te hoge kosten van digitale tools voor kleine initiatieven.

“De ondersteuning die je zou willen kunnen inkopen om het voor je te doen, dat is heel schaars bezaaid. Dus daarmee is gewoon de transactiekost om ermee aan de gang te gaan enorm hoog. En het faalrisico is best heel groot.”

Rob van Hilten, CWB Team Gemeente Nieuw West.

“Het hoeft allemaal niet supermakkelijk te zijn, maar administratief moet het wel veel makkelijker. En je ziet dat op dit moment is dat eigenlijk een beetje te ingewikkeld.”

Wij zijnDeel

“Vooral bij de 480 sociale ondernemingen, met name de kleinere “buurtondernemingen”, worden de kansen van technologie nog niet optimaal benut. Dit komt deels doordat de mensen niet altijd de vaardigheden daarvoor hebben, vooral met de opkomst van AI.”

Social Enterprise

Om tegemoet te komen aan de noden van initiatieven en ondernemingenbehoeften en de noodzaak voor digitale autonomie is een structurele en brede aanpak nodig, die tegelijkertijd praktisch en stap voor stap kan worden ingezet. Bepaalde ideeën zoals tech hubs en collectieve dienstverlening ter ondersteuning

kwamen expliciet naar voren. Kennis nemende van de zowel de kern behoeften van de actoren uit de sociale economie wat betreft digitale technologie, de knelpunten, én het bestaande aanbod, leidt dit ons tot vijf bouwstenen voor democratische technologie in de stad.

EDIH – Digital Hub Noord West

Een goed voorbeeld van een digitale hub en mogelijke partner in het ondersteunen van Amsterdamse ondernemers met het gebruik van democratische technologie is de **Digital Hub Noordwest**. Als onderdeel van het Digital Europe Programme van de Europese Unie wordt een netwerk van digitale innovatiehubs (European Digital Innovation Hub Network) opgezet dat alle regio's van de Europese Unie bestrijkt. Deze EDIH's worden ingezet om digitalisering van de regionale economie te versnellen en verbreden. Ondernemers krijgen via hun regionale EDIH snel toegang tot testfaciliteiten, kennisinstellingen, experts uit het partnernetwerk en financierings- en internationaliseringsmogelijkheden. European Digital Innovation Hub Noordwest Nederland (EDIH – Digital Hub Noordwest) helpt het mkb in Utrecht, Flevoland en Noord-Holland in hun digitale transitie. Met ontwikkeling van prototypes, testfaciliteiten, trainingen, advies bij financiering en internationalisering om de eerste en volgende stappen.

4

Vijf bouwstenen van en voor stad

Om te bouwen aan een democratisch digitaal ecosysteem wat aansluit bij de waarden behoeften van de gemeenschap-s en bredere sociale economie, zetten we vijf bouwstenen uiteen. Deze bouwstenen vertalen de voorwaarden die initiatieven aangeven naar concrete acties. Daarnaast bieden ze richting voor het bredere gebruik van democratische technologie binnen de samenleving. Elke bouwsteen bevat acties en pilots die op korte en middellange termijn in Amsterdam kunnen worden gestart. Verschillende partijen spelen hierbij een rol: initiatieven, bedrijven, fondsen, denktanks, maatschappelijke organisaties en de gemeente.

Om te komen tot een digitaliseringslandschap dat het belang van de stad vooropstelt is de overheid (van lokaal tot Europees) onmisbaar. De gemeente speelt een faciliterende, stimulerende en aanjagende rol, onder meer door middel van subsidies en inkoop, informatie verspreiding en ecosysteem-ontwikkeling. Ook andere stakeholder zoals kennisinstellingen en netwerkorganisaties spelen een belangrijke rol in deze ecosysteem ontwikkeling. Het initiatief voor gemeenschapsgerichte projecten moet echter primair van de mensen, gemeenschappen en ondernemingen zelf komen, waarbij de overheid een partner is.

Visuele samenvatting

Kernbehoeften

Passende en inclusieve technologie

Ondersteunt bij hun dagelijkse werk
Toegankelijk
Gebruiksvriendelijk
In lijn met hun waarden

Duidelijke en gedeelde technologievisie

Technologie keuzes worden bewust en geïnformeerd gemaakt, in verbondenheid met kernwaarden.

Zichtbaarheid

Samenwerking, vertrouwen en zichtbaarheid versterkt

Strategie op datagebruik

Gebruik van datagovernance modellen die aansluiten bij behoeften en waarden van de sociale economie.

Open tech

Open source & standaarden
Iedereen kan eraan meewerken of het aanpassen

Gedeeld eigenaarschap en beheer

Technologie gezamenlijk gekozen, ontwikkeld en beheerd

Bouwstenen

voor democratische technologie

Collectieve Dienstverlening

Oprichten van Digitale Gemeenschapsgoederen Dienstverlener
Ontwikkelen sectorspecifieke gedeelde services

Kennis en vaardigheden ontwikkelen

Training en Academie Programma's Creëren
Onderzoeken van businessmodellen, protocollen en duurzaamheid

Ecosysteem ontwikkeling

Opzetten Incubatorprogramma en hub voor democratische technologie
Communiceren en ontwikkelen narratief
Opzetten internationale samenwerking

Gedeelde basis infrastructuur

Stimuleren digitale basis infrastructuur die zowel door de overheid als in de sociale en gemeenschapseconomie kan worden toegepast.
Ontwikkeling en toepassing assessment voor infrastructurele projecten zoals Beckn protocol
Ontwikkelen online kaart voor zichtbaarheid

Financiering

Verkennen aanpassing inkoop en aanbestedingsbeleid overheid tbv democratische tech
Ontwikkeling multi stakeholder funding programma.
Bij elkaar brengen van impact investors gericht democratische technologie te gaan ondersteunen

5.1 Bouwsteen collectieve Dienstverlening

Er zijn stabiele structuren nodig die open source software en andere digitale tools als dienst aanbieden. Zulke 'enablers' bieden langdurige ondersteuning, kennisdeling, coördinatie en collectief beheer. Veel organisaties hebben niet de capaciteit of kennis in huis om zelfstandig een digitale overstap te maken. Ondersteuning

is nodig bij keuzes rondom tools, veiligheid, datagebruik en implementatie. Door collectieve dienstverlening wordt digitale ontzorging mogelijk, met ruimte voor leren en samenwerking.

Actie 1: Oprichten Dienstverleners voor Digitale Gemeenschaps- goederen

Een stedelijke helpdesk of shared service center dat gemeenschapsgerichte organisaties ondersteunt bij digitale vragen, overstap naar open source, dataveiligheid en strategisch beheer. Het opzetten van een professionele softwareontwikkelings- en serviceorganisatie die open-source oplossingen bouwt specifiek voor gemeenschapseconomie-behoefte. Kleine, concrete softwarepakketten ontwikkelen met gebruiksvriendelijke handleidingen, hackathons organiseren en datastrategie en infrastructuur. Deze centra, gevestigd in de verschillende stadsdelen, treden hiermee ook op als one-stop-shop, en bieden ondersteuning en begeleiding. Belangrijk om ook de democratische governance van de dienstverlener te waarborgen.

Lopende initiatieven op het gebied van digitale dienstverlening waarbij kan worden aangesloten zijn het e-commons initiatief wat tech services wil aanbieden voor de gemeenschapseconomie, de digitale one stop shop inn Nieuw West met het Community Wealth Building team en het opgerichte Digitale Autonomie Competente Centre (DACC), wat zich op overheden richt.

Actie 2: Ontwikkel sector-specifieke gedeelde services

Sector-specifieke tools zijn ontworpen om in te spelen op de unieke behoeften en uitdagingen van sectoren, zoals energie en mobiliteit. Denk aan coöperatieve bedrijfsdiensten die momenteel ontbreken voor use cases. In ons onderzoek werd kwam bestelsoftware voor voedselcoöperaties, Foodsoft, genoemd. Een voorbeeld van sector specifieke software is Econobis voor energiecoöperaties. Dit soort tools geven de competitieve edge die nodig is voor de sectoren om een grotere rol te gaan spelen.

Econobis is een samenwerkingsverband van partijen die coöperatief werken aan de energietransitie. Ze levert een customer relationship management systeem (CRM) en administratiesysteem voor energiecoöperaties, gemeenten en andere coöperaties. Ook bieden ze samen met EnergieSamen DeelnemersDesk aan, een technische oplossing die speciaal is ontworpen om het proces van het verzamelen van voldoende kapitaal voor coöperatieve energieprojecten te vereenvoudigen. Zo zorgt Econobis ervoor dat partijen passende technologie kunnen inzetten die beter aansluit bij hun behoeftes.

5.2 Bouwsteen kennis en vaardigheden ontwikkelen

Open technologie vraagt om andere vaardigheden en een andere houding dan het werken met big tech tools. Er is daarom verder onderzoek nodig om passende trainingsprogramma's te

ontwikkelen. Denk hierbij aan kennis over data-eigenaarschap, governance, interoperabiliteit en open standaarden, die essentieel zijn voor het effectief gebruiken van open technologie.

Actie 3: Training en Academie Programma's Creëren

Het ontwikkelen van trainingsprogramma's en academies om initiatieven te helpen bij het gebruik van democratische technologie, coöperatieve modellen en digitale vaardigheden. Er komt een overzicht van digitale tools voor communicatie, dataopslag en samenwerking, met modulaire trainingen, duidelijke handleidingen en onboarding. Daarnaast wordt een kennisbank opgezet met praktische tools en internationale voorbeelden, zodat initiatieven effectief en zelfstandig aan de slag kunnen.

Actie 4: Onderzoek nieuwe business en governance modellen

Het onderzoeken van nieuwe businessmodellen en toepasbaarheid zoals web 3 protocol economy, steward ownership, platform coöperatieven, data governance modellen. (Dit gebeurt deels al door actoren HvA, MeentCoop, Commons Network, Waag en We Are Stewards).

Actie 5: Internationale Netwerken Opbouwen

Internationale verbindingen uitbreiden en onderhouden via netwerken zoals de Global Social Economy Forum, EDIC for Digital Commons en de Cities Coalition for Digital Rights. Focus op lokale ondernemingen geïnteresseerd in samenwerken en schaalvergroting.

Som Energia ("Wij zijn energie" in het Catalaans) is een energiecoöperatie die in 2010 is opgericht en inmiddels meer dan 118.000 huishoudens en kantoren van 100% duurzame energie voorziet. De coöperatie biedt een platform voor kennisdeling en zet volledig in op open source software. Leden worden geholpen om thuis zonnepanelen te installeren en/of deel te nemen in energiegemeenschappen. Naast een betaald team van >100 medewerkers is er een actief netwerk van vrijwilligers, georganiseerd in lokale groepen. Ook draagt een deel van de leden een solidair centje extra bij via de facturen. Deze donaties lopen inmiddels op tot meer dan 600.000 euro per jaar. Een deel hiervan wordt gebruikt voor een "inverse crowdfunding" waarbij de leden projecten indienen en vervolgens stemmen wie de prijzen krijgen.

5.3 Bouwsteen ecosysteem ontwikkeling

Er mist een ecosysteem voor democratische technologie. Er zijn voldoende jonge enthousiaste tech ondernemers die in willen zetten op publieke waarden gedreven tech, maar die missen een kennisecosysteem en ondersteuning voor hun ideeën.

Er zal structureel ingezet moeten worden op andere verdienmodellen, en andere governance, denk aan steward owned en coöperatieve vormen. Dit betekent o.a. een ander investeringsmodel en een andere inzet van investeerders. Die investeerders zijn er wel al, maar is nog een kleine voorhoede die moeilijk te vinden is.

Actie 6: Incubator-programma voor democratische technologie

Versnellingsprogramma voor ondernemers die publiek waarde gedreven technologie willen ontwikkelen, ondersteuning voor ontwikkeling van waarde gedreven bedrijfsmodellen en governance, assistentie bij productontwikkeling en testen, en begeleiding bij het vinden van geschikte financieringsbronnen. Verbindt aan publieke opgaven. Kan in de vorm van een Start Up Studio, die werkt aan publieke opgaven. In brede publiek private samenwerking en met Europese subsidies (Sluit aan bij versnellingsprogramma's van MeentCoop en We are Stewards)

Actie 7: Communicatie-activiteiten gericht op zichtbaarheid, narratief en delen van kennis kennis

Het ondersteunen van publiek bewustzijn en kennisdeling zou hiervoor belangrijk zijn. Dit stimuleert democratische tech – en gemeenschapseconomie actoren om in het narratief en communicatie te investeren. Zo gebeurt dit bijvoorbeeld ook in Barcelona (zie deskstudie). Zet daarnaast in op communicatie-activiteiten om narratief en delen van kennis te vergroten.

In Barcelona biedt de gemeentelijke development agency BarcelonaActiva een helpdesk voor de gemeenschaps- en coöperatieve economie, aangevuld met een cursusprogramma en specifieke programma's voor sociaal ondernemers. Zo heeft het programma **La Comunicadora** in 5 jaarlijkse edities ruim 60 nieuwe initiatieven geholpen, voornamelijk (platform) coöperaties en verenigingen in het idee-stadium.

4.4 Bouwsteen gedeelde basis infrastructuur

Fundamentele digitale voorzieningen (zoals netwerken, protocollen, platformen) die door meerdere partijen gebruikt kunnen worden (net zoals wegen of elektriciteitsnetten in de fysieke wereld). Publieke infrastructuur kan ook de basis vormen voor de vorming van gemeenschapseconomie. (bijv. gemeenteproject

in Zuid Oost 'Open Poen'). De overheid kan in samenwerking met stakeholders platformen stimuleren waarmee je kaders stelt aan de praktijken die je faciliteert. We kunnen zaken verplicht maken en kaders stellen, en via kaders en standaarden bouw je ook digitale infrastructuur. Met gedeelde infrastructuur kan ook zichtbaarheid aan de initiatieven worden verschaft, zowel onder elkaar als naar anderen belangrijke spelers zoals de gemeente.

Actie 8: Ontwikkeling en toepassing assessment voor infrastructurele projecten

Onderzoek de toepassing van open protocollen zoals het Beckn Protocol (en de Nama Yatri software voor ride hailing bijvoorbeeld) en zet een Pilot op. Organisaties melden zich soms omdat ze menen bij te kunnen dragen aan een technologielandchap dat de stad dient. Tijdens ons onderzoek meldde Nama Yatri zich, een implementatie van het Indiase Beckn-protocol wat graag de Amsterdamse taxi-chauffeurs wil bedienen met een open infrastructuur.

Om te bepalen of deze technische oplossing voldoet aan de principes van de gemeenschapseconomie en de kernbehoeften van digitalisering die hieruit voorkomen is een assessment essentieel. Hiervoor dient een methodiek ontwikkeld te worden, waarmee Nama Yatri en andere initiatieven kunnen worden getoetst.

Actie 9: Online kaart voor zichtbaarheid

Online kaart van gemeenschapseconomie-initiatieven creëren, financiële steun bieden voor sleutelfiguren in de beweging, gemeenschapseconomie integreren in gemeentelijke communicatie, en actief bredere netwerken betrekken inclusief maatschappelijke organisaties, kleine bedrijven en lokale ondernemingen.

**Actie 10: Investeren
in Digitale Office
omgeving en
Cloud Service**

Wanneer de overheid gemeente investeert in publieke infrastructuur zoals een cloud service of autonome office omgeving voor eigen gebruik (zie box) is het zaak dit te coördineren met andere overheden. Deze Cloud kan ook een publieke functie krijgen, in de zin dat de deze ook ´opengezet´ kan worden voor andere gebruikers. (sluit aan bij inspanningen Rijk en Gemeente hierop).

In het Europese samenwerkingsverband [EDIC Digital Commons](#) werken de overheden van o.a. Nederland ([Mijn Bureau](#)), Duitsland ([openDesk](#)) en Frankrijk ([La Suite](#)) samen aan gestandaardiseerde open source kantoor- en samenwerksoftware die als volwaardig alternatief voor Microsoft Office ingezet wordt. Met deze overheden als launching customers kan deze open source software ook ingezet worden voor actoren in de bredere sociale economie.

5.5 Bouwsteen financiering

Een duurzame financieringsaanpak is nodig om de ontwikkeling, het beheer en de verspreiding van democratische technologie te ondersteunen.

Er zijn structurele samenwerkingsverbanden nodig tussen overheden, maatschappelijke initiatieven en intermediairs om democratische technologie duurzaam te ontwikkelen en te onderhouden. Dit betekent actief zoeken

naar duurzame (co)financieringsvormen die passen bij de langetermijnopbouw van publieke digitale infrastructuur. Dit betekent bestaande financieringsmodellen aanpassen en bijvoorbeeld het organiseren van indirecte financiering via fondsen (Social Impact Fonds) Bepaalde diensten, zoals beheer en ondersteuning, besteed de overheid uit aan intermediairs.

Actie 11: Verkennen aanpassing inkoop- en aanbestedingsbeleid ten behoeve van democratische technologie.

Om het gebruik van democratische technologie aan te jagen en te faciliteren zullen de eisen van het huidige inkoopbeleid en aanbestedingsregels moeten worden aangepast. Aanbestedingen kunnen bijvoorbeeld kleiner gemaakt worden, maar dit gaat ook om verantwoordingen en rapportage criteria, zoals de waarden waarop gestuurd en gemeten wordt.

Actie 12: Breng impact investors bij elkaar om gericht democratische technologie te gaan ondersteunen

Om democratische tech op te schalen zijn middelen nodig, waarbij impact investors een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Het maatschappelijk middenveld zou deze in samenwerking met de gemeente, ondernemingen, en coördinatie met het incubator programma en het recent opgerichte Digital Autonomy Competence Centre, bij elkaar moeten brengen.

**Actie 13: Publiek-Civiele
Partnerschapsstructuur
Vestigen**

Reserveren publieke gelden voor gemeenschap gedreven tech oplossingen in domeinen zoals energie, mobiliteit en wonen ook in kader van weerbaarheid en autonomie. Gemeente ondersteunt met andere stakeholders o.a. crowdfunding campagnes voor democratische tech met publieke middelen. In Spanje gebeurt dit routineus in samenwerking met Goteo. Het behelst een crowdfunding platform waarbij de bijdragen vanuit de gemeenschap worden verdubbeld door gemeentes en door private grant funders. Dit zou een partnership kunnen zijn met het Democratic Tech Fund. Dit bottom-up georganiseerd democratisch tech fonds is in de maak, o.a. door Commons Network en Free Knowledge Institute, en Waag Futurelab.

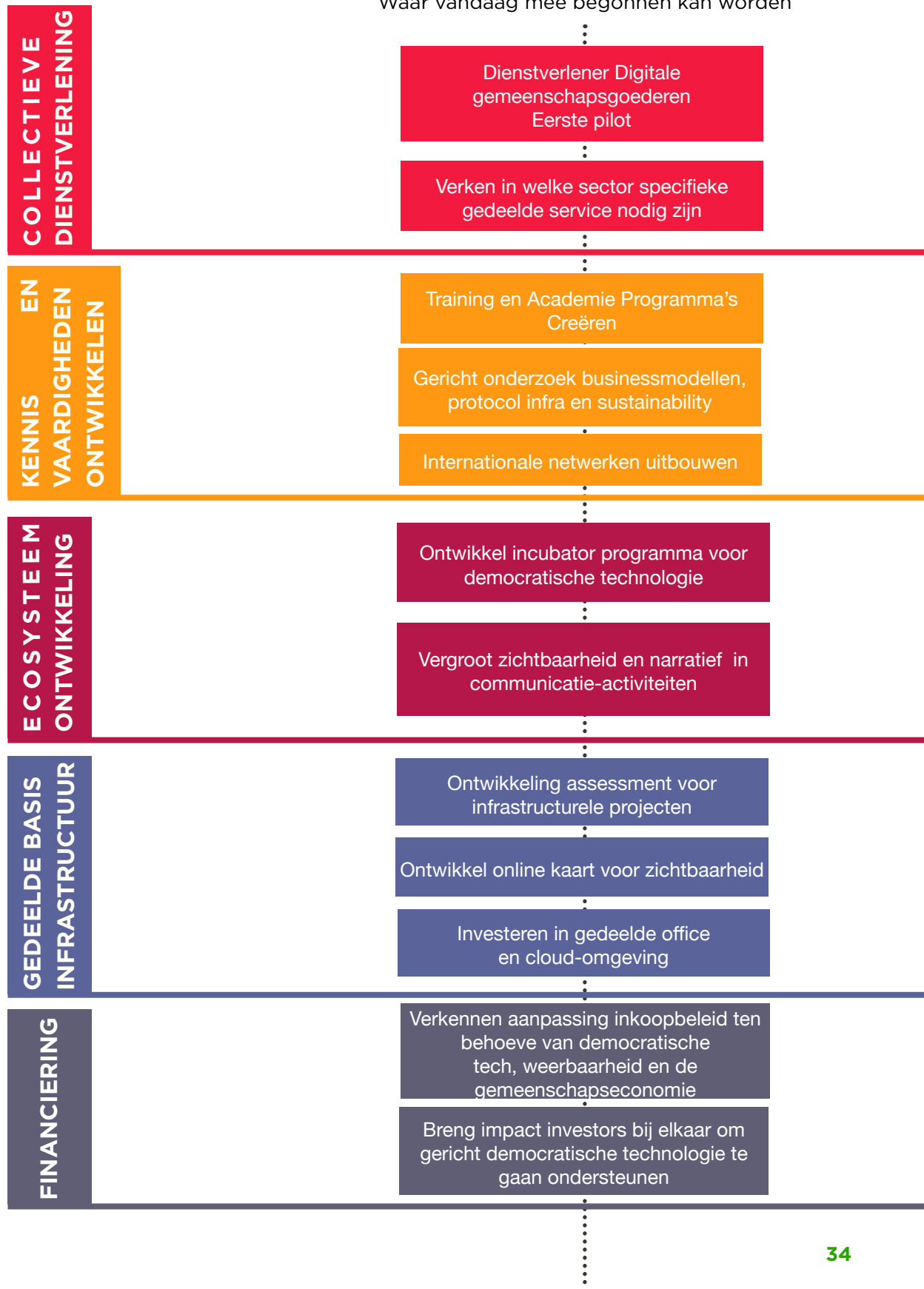
Het **Sovereign Tech Fund**, van de Duitse overheid, investeert vanuit Duitsland wereldwijd in open softwarecomponenten die de basis vormen voor het concurrentievermogen en innovatievermogen van Europa. Ze richten zich op de onderliggende digitale infrastructuur, waardoor hun investeringen van toepassing zijn op vele sectoren en ten goede komen aan een breed scala aan gebruikers. Het fund selecteert pro-actief welke open source-projecten en -ontwikkelaars ze willen ondersteunen, om hiermee de publieke digitale infrastructuur maximaal te verstevigen.

5 Tijdslijn Implementatie Bouwstenen

Fase 1

Doorontwikkelen fundament

Waar vandaag mee begonnen kan worden



Fase 2

Verbinden & opbouwen

Komende 3 jaar

Dienstverlener Digitale
gemeenschapsgoederen
in meerdere stadsdelen

Ontwikkel sectorspecifieke gedeelde
services

Trainingen en Academie worden
uitgerold, brede toegang in de stad

Uitkomsten onderzoeken vertalen naar
praktijk in ondernemen en beleid

Internationale samenwerkingen
aangaan

Hub ontwikkelen
Run incubator programma en breidt het
uit

Creëer translokale
samenwerkingen op democratische tech

Toepassing assessment voor
infrastructurele projecten

Interactieve kaart
gemeenschapseconomie staat online

Gedeelde office en cloud-omgeving
uitrollen

Overheid stimuleert samen met andere
stakeholders democratisch tech, oa door
ondersteuning funding campagnes voor
democratische tech.

Fase 3

Doorontwikkelen en bestendigen

stip op de horizon

In elke buurt of wijk een One Stop Shop
Digitale gemeenschapsgoederen

In elke sector van de
gemeenschapseconomie zijn relevante
sector-specifieke services

Kennis en kunde is wijdverspreid, uptake
van democratische tech gaat snel

Ecosysteem is beter ontwikkeld.
Gemeenschappen, bedrijven, financiers
en klanten vinden elkaar. Ontwikkelingen
gaan steeds meer vanzelf

Een open interoperabele infrastructuur
die de sociale economie dient

Publiek Civiele Partnership bestendigd

Ecosysteem van impact investors die
democratische tech mee ontwikkelen

6

Appendix I, Process en Methodologie

Deze routekaart voor **'Democratische technologie voor de gemeenschaps- en sociale economie in de stad'** is opgesteld over een periode van acht maanden, in nauwe samenwerking met een diverse groep betrokkenen uit de gemeenschapseconomie en sociale economie. De deelnemers vertegenwoordigden verschillende sectoren, achtergronden en rollen binnen het ecosysteem.

Gedurende dit proces zijn **twintig interviews** afgenomen en zijn **twee co-creatiesessies** georganiseerd. In deze bijeenkomsten is gewerkt met uiteenlopende participatieve methoden, gericht op het ophalen van inzichten, waarden en ervaringen vanuit de praktijk.

Methodologie

Desk studie 'kwalitatieve document en website analyse. Diepte gesprekken met experts en *practioners* in Duitsland, Frankrijk en Spanje.

Workshops: Twee co creatie workshops met verschillende stakeholders, één gericht op kernbehoeften, de ander op bouwstenen.

Interviews: We hebben semi gestructureerde interviews afgenomen. Vervolgens hebben met *coding* een thematische analyse van de interviews gedaan.

Deelnemers interviews en workshops

Elizabeth Mc Fayden, VokumMokum
Robin Pocornie, Verdedig Noord.
Thijs van Spaandonk, Cooperatie 5711
Aukje van Bezeij, Zuiderlicht
Pauline Westendorp, Oranje Energie
Chaheed Checkar, Aanpak Noord, Gemeente Amsterdam
Peter Hoogendijk, de Groene Hub,
Marcel Meuldijk, de Groene Hub
Lauri De Boer, Wij zijn deel -autodeelplatform
Rob van Hilten, Gemeente Amsterdam
Toon Maassen, de Warren, de Ceuvel
Mark Hillen, Social Enterprise
Ellen Maassen, de Warren
Teije ter Horst, Voedselpark
Aman Walia, Groene Hub
Danny Groenewegen, De Warren
Tjeerd Haccou, Crowdbuilding
Sergei Zihlin, E-commons
Bart Krull, Amsterdam Economic Board
Martijn de Waal, Lector Civic Interaction Design, HvA
Iskander Smit, HvA
Aik van Eemeren, Digitalisering, Gemeente Amsterdam
Marc de Lange, WPI, Gemeente Amsterdam
Nathalie van Loon, Democratisering, Gemeente Amsterdam
Joel Dori, EZ, Gemeente Amsterdam
Linea Bingel, EZ, Gemeente Amsterdam

7

Appendix II, Voorbeelden van tools

In dit deel worden voorbeelden en best practices van digitale tools besproken, ingedeeld in vijf categorieën:

1. generieke communicatie
2. deliberatie en samen beslissen
3. samenwerken
4. bedrijfsbeheer & bijdragen
5. bedrijfsspecifiek

Daarnaast wordt er ingegaan op de toepassing van deze tools in de praktijk, via digitale

diensten die zijn ingericht volgens de principes van de gemeenschapseconomie.

De best practices die zijn gekozen zijn tools die enerzijds voldoen aan de techbehoefte van gemeenschappen en veel gebruikt worden in deze context en anderzijds voldoen aan de kernprincipes voor democratische technologie (interoperabele en decentrale systemen, een democratische praktijk en gezamenlijk duurzaam beheer).

7.1.1 Tools voor generieke communicatie

Gemeenschappen bestaan in tegenstelling tot ondernemingen in de reguliere economie, waar vaak een duidelijke scheiding is tussen organisatie en klant, uit meerdere betrokken groepen: een kernteam dat de dagelijkse leiding neemt, actieve bijdragers, formele leden en een bredere kring van gebruikers of sympathisanten. Voor effectieve samenwerking tussen deze groepen is goede communicatie van belang. Elke groep heeft daarbij andere behoeften: het kernteam vraagt om directe afstemming, terwijl leden en gebruikers vooral gebaat zijn bij heldere informatie en de mogelijkheid om feedback te geven of mee te denken.

The ‘trinity of communication tools’⁹: drie typen communicatiemiddelen die samen een solide basis vormen:

1. Realtime communicatie, zoals chat of videobellen

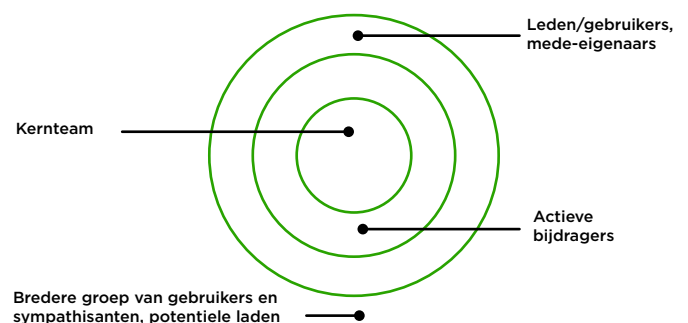
9. Volgens Enspiral-oprichters Richard Bartlett en Naty Lombardo volstaat vaak een eenduidige set communicatietools, mits deze goed gekozen en duidelijk georganiseerd zijn. Op basis van praktijkervaring concluderen ze dat er niet teveel kanalen moeten zijn, maar ook niet te weinig. De “The Trinity of Comms Tools” kun je downloaden van hun website: <https://www.thehum.org/members/resources>

2. Asynchrone communicatie, zoals e-mail of fora
3. Statische informatie, zoals een wiki of gedeelde documenten

Daarnaast kan een vierde categorie worden toegevoegd:

4. Publieke communicatie, zoals sociale media platforms om tekst, plaatjes en/of video's te delen. Deze vierde categorie geeft de gemeenschap de mogelijkheid informatie breder te delen met mensen buiten de kern van de gemeenschap, zie Afbeelding 2.

Afbeelding 2. Model van belangrijkste groepen in een gemeenschap in concentrische cirkels



Tabel 2

REALTIME COMMUNICATIE, ZOALS CHAT OF VIDEOBELLEN		
Naam	Type	Beschrijving
matrix/Element	Chat	Een decentraal chat netwerk met 1-op-1 chats, groep chats en publieke (discussie)kanalen, incl. (video)belintegratie. Omdat matrix een open protocol is, bestaan er verschillende chat apps waar je mee kunt verbinden; de meest bekende is Element.io, die door de oprichters wordt ontwikkeld.
Signal	Chat	Een privacy-centric chat netwerk in beheer van de non-profit Signal Technology Foundation uit de VS. De software is open source en het netwerk is centraal.
Jitsi	Videobellen	Een online video conferentie platform voor kleine groepen.
BigBlue-Button	Videobellen	Een online video conferentie platform voor groepen tot 200 deelnemers. Wordt veel gebruikt door scholen en universiteiten.

Tabel 3

ASYNCHRONE COMMUNICATIE, ZOALS E-MAIL OF FORA		
Naam	Type	Beschrijving
GNU Mailman	Mailinglist	Een email discussiesysteem waar mensen zich online voor kunnen in- en uitschrijven met besloten en publieke discussiegroepen met een emailarchief.
Discourse	Forum	Een online forumsoftware om gemakkelijk schaalbare gemeenschappen te hosten met praktische groepen voor discussie, documentatie en met gamificatie opties.
Wiki.js	Wiki	Wikisoftware welke veelgebruikt wordt voor interne organisatie en documentatie.

Tabel 4

STATISCHE INFORMATIE, ZOALS EEN WIKI OF GEDEELDE DOCUMENTEN		
Naam	Type	Beschrijving
WordPress	Website	Veelgebruikte software voor het beheer van websites.
NextCloud	O.a. voor bestanden delen	Je eigen samenwerkplatform om bestanden, kalenders, contacten, taken etc. te beheren en te delen, chat functies, kanban borden.

Tabel 5**PUBLIEKE COMMUNICATIE, ZOALS SOCIALE MEDIA OF PLATFORMS OM VIDEO'S TE DELEN DOCUMENTEN**

Naam	Type	Beschrijving
Mastodon	Sociale netwerken	Een sociaal netwerk voor microblogging, dat verbonden is met en deel uitmaakt van het grotere, decentrale Fediverse netwerk.
PeerTube	Sociale netwerken	Een sociaal netwerk voor videoblogging en het delen van video's, dat deel uitmaakt van het decentrale Fediverse netwerk.

7.1.2 Tools voor deliberatie en samen beslissen

Een kernprincipe van de gemeenschapseconomie is dat leden samen beslissingen nemen over hun initiatief. Initiatieven werken vaak met het principe 'één persoon, één stem', soms uitgebreid met

sociocratische of decentrale modellen. De volgende tools worden vaak gebruikt voor het ondersteunen van dit proces met functies voor overleg, stemming en ledenbeheer.

Tabel 6

Naam	Type	Beschrijving
Samen beslissen	Loomio	Een online platform voor deliberatie en beslissingen voor groepen en gemeenschappen van ca. 10-1000 mensen. Ontwikkeld door Enspiral, een cooperatief netwerk uit Nieuw-Zeeland dat tools en methoden ontwikkelt voor decentralisatie en gemeenschapseconomie.
	Decidim	Een online platform voor burgerparticipatie, m.n. voor deliberatie en collectief beslissingen nemen. Decidim wordt ontwikkeld door de Decidim Vereniging en een wereldwijde gemeenschap.
	Consul Democracy	Een online platform voor burger participatie, m.n. voor deliberatie en collectief beslissingen nemen. Consul wordt ontwikkeld door de Stichting Consul en een wereldwijde gemeenschap.
	Alkemio	Een online community platform voor kennisdeling, co-creatie, discussie en samenwerken aan een gedeelde missie. Alkemio wordt ontwikkeld door de steward owned Alkemio Stichting.

7.1.3 Tools voor samenwerken

Om informatie te delen, taken te coördineren en gezamenlijk aan doelen te werken, zijn digitale samenwerkingstools onmisbaar. In plaats van commerciële platforms die vaak gesloten of

data-afhankelijk zijn, kiezen gemeenschappen steeds vaker voor een open source platform wat past bij hun kernwaarden.

Tabel 7

Naam	Type	Beschrijving
NextCloud	Open source platform	Samenwerkplatform om bestanden, kalenders, contacten, taken, projecten etc. te beheren en te delen
WeKan	Samen taken organiseren	Kanban takenbeheer waarbij teams taken kunnen creëren, prioriteren, inplannen, bespreken en afronden

7.1.4 Tools voor bedrijfsbeheer & inkomsten

In de gemeenschapseconomie zijn vrijwillige bijdragen essentieel (denk bijvoorbeeld aan donaties bij gebruik van Signal en Mastodon), maar zonder degelijk financieel beheer blijft duurzame groei van het initiatief lastig. Een overzichtelijk en efficiënt systeem is dan nodig

om inkomsten, uitgaven en belastingen goed te regelen. Vooral bij groeiende initiatieven helpt een bedrijfsbeheersysteem om transacties zoals donaties en lidmaatschapsgelden automatisch en transparant te verwerken.

Tabel 8

Naam	Type	Beschrijving
Open-Collective	Samen financieren	Een open platform waar gemeenschappen hun inkomsten en uitgaven transparant kunnen beheren. Is inmiddels een platform coop geworden.
LiberaPay	Samen financieren	Een open platform om donaties en lidmaatschapsgeld te beheren.
Odoo	Bedrijfsbeheer	Een compleet en krachtig bedrijfsbeheer software via het web ontwikkeld door Odoo S.A. en de wereldwijde community. Voor boekhouden, automatische incasso's, belastingen, facturatie, onkosten declaraties, relatie- en personeelsbeheer, productie- en voorraadbeheer, etc.
Dolibarr	Bedrijfsbeheer	Een eenvoudig bedrijfsbeheersysteem voor boekhouden, relatiebeheer, ledenbeheer, voorraadbeheer, productie, declaraties, donaties, etc.

7.1.5 Sectorspecifieke tools

Sector-specifieke tools zijn ontworpen om in te spelen op de unieke behoeften en uitdagingen van sectoren, zoals energie en mobiliteit. Bijvoorbeeld, het softwareplatform Econobis ondersteunt coöperaties en gemeenschappen in de energiesector bij het

beheren van hun projecten en deelnemers. In de mobiliteitssector biedt The Mobility Factory een platform dat coöperaties helpt bij het organiseren van deelauto's, fietsen of collectief vervoer.

Tabel 9

Naam	Beschrijving
Econobis	Econobis is een open source softwareplatform dat coöperaties en gemeenschappen in de energiesector helpt bij het beheren van projecten, deelnemers en financiële processen.
CoopCycle	CoopCycle is een open, gedecentraliseerd platform voor fietskoeriersdiensten. Het stelt lokale coöperaties in staat om hun eigen bezorgdiensten te beheren, met tools voor orderbeheer, routeplanning, koerierbeheer en facturatie.
The Mobility Factory	TMF is een Europees coöperatief platform dat lokale gemeenschappen ondersteunt bij het organiseren van gedeelde elektrische mobiliteit.
Open Food Network	Open Food Network is een open source e-commerceplatform dat lokale voedselproducenten, coöperaties en gemeenschappen in staat stelt om hun producten online te verkopen.

7.2 Digitale diensten volgens de principes van de gemeenschapseconomie

In de meeste gevallen zijn bovengenoemde voorbeelden en best practices van tools open source en lokaal te hosten. Dit hosten kan worden gedaan via collectieve, democratisch georganiseerde diensten die passen binnen de logica van de gemeenschapseconomie: niet alleen is de technologie open, ook het eigenaarschap en bestuur zijn gedeeld. Deze platformen zijn publiek, transparant en gedragen door hun gebruikersgemeenschap. Hieronder volgen enkele inspirerende voorbeelden.

Voorbeelden van coöperatieve, digitale platformdiensten

Framasoft

Een Frans digitaal ecosysteem dat sinds 2001 software vrij toegankelijk maakt. Framasoft biedt tientallen diensten, zoals Framadate (datumprikker), PeerTube (videohosting, onderdeel van het Fediverse) en Mobilizon (evenementenplanning). Gebruikers dragen bij via donaties en het netwerk wordt ondersteund door lokale ethische hosters, de zogeheten 'Chatons'.

Disroot

Een stichting in Amsterdam die privacygerichte diensten aanbiedt zoals mail, chat, Nextcloud, Cryptpad en federatieve netwerken. Volledig open source, reclamevrij en afhankelijk van donaties en vrijwilligers uit de gemeenschap.

CommonsCloud

Een coöperatieve cloud uit Barcelona, opgezet door het Free Knowledge Institute. Commonscloud biedt onder andere Nextcloud, Dolibarr, Discourse en Zimbra. Gebruikers zijn lid en beheren hun eigen groepen en diensten. De coöperatie telt zo'n honderd organisaties en enkele duizenden gebruikers.

meet.coop

Een coöperatieve videodienst gebaseerd op BigBlueButton. Opgezet in 2020 door drie coöperaties, draait op duurzame energie en wordt beheerd door leden in Quebec en Engeland. Gebruikt door honderden organisaties.

Social.coop

Een coöperatieve Mastodon-server binnen het Fediverse. Leden beslissen samen over het beleid, werken in sociocratische werkgroepen en kunnen compensatie krijgen voor hun inzet. Ondersteund met tools als Loomio, Matrix en een gedeelde wiki.

7.3 Voorbeelden van gedeelde basis infrastructuur

Het Beckn Protocol

De Beckn-protocolstandaard biedt een krachtig alternatief voor gesloten platformmodellen. Het stelt verschillende apps en aanbieders in staat om digitaal met elkaar te communiceren op een open, transparante en interoperabele manier — zonder afhankelijk te zijn van Big Tech-platforms. Denk aan Beckn als een soort “publieke digitale snelweg” waarop lokale ondernemers, overheden en burgers zelf controle kunnen uitoefenen over hun digitale transacties. In India vormt het de basis van het publieke handelsnetwerk ONDC, dat laat zien hoe technologie ook in dienst van het algemeen belang kan staan.

Het Matrix protocol

Matrix is een open, gedecentraliseerde standaard voor realtime communicatie, een beetje zoals e-mail, maar dan voor chat, spraak, video en data uitwisseling tussen diensten. Het is bedoeld om gebruikers volledige controle te geven over hun communicatie, zonder afhankelijkheid van één aanbieder.

